

Farmors nedvikta

Jag tänkte berätta min farmors historia för er, som en hyllning till henne och till alla kvinnor som överlevde, om än knappt, i en hårt patriarkalisk värld. Vi berättar gärna om kvinnor, starka som pansarvagnar, som trots tidens och samhällets tryck står stadigt och till och med banar nya vägar för oss som kommer efter.

Men vem berättar om de som inte orkade, de sköra som utnyttjades, bröts och bara nätt och jämt överlevde?

Här är min farmors historia.

Hon stod och såg sig i spegeln. En mycket vacker kvinna med ett litet skört ansikte. En snart 30-årig kvinna. Ett barn i förhållande till världen, ett barn i förhållande till män. Uppväxt i ett schartauanskt hem med självförnekelse som livsluft. Med njutning och skönhet som djävulens verktyg.

Hon drog med fingrarna över läpparna, och log.

Ännu visste hon inte hur det var att bli kysst.

Hon såg sig själv i ögonen. Hon såg annorlunda ut.

Vad var det som glimtade längst in i de stora rätta ögonen. Vad var det som brann? Passion farmor!

Passion!

Judit Eriksson var förlorad i kärlek.

När den sista tonen från orgeln klingade ut i Caroli kyrka, satt kantorn Herman Åkerberg kvar med handen på klaviaturen. Människorna därnere i kyrkosalen började röra på sig, någon tittade upp på Herman och nickade, men han såg det inte.

Den här dagen var hans tankar redan hos den unga vackra Judit som var lärarinna för hans yngsta barn. Hon hade vid ett tillfälle undsluppit sig att hon ville lära sig hantera en orgel och han hade erbjudit sig att visa henne grunderna. De hade bestämt att hon skulle komma efter mässan; inte för tätt inpå men ändå i så pass god tid att han kunde sitta kvar och vänta in henne.

Hon kanske redan var på plats? Han böjde sig ut en bit, men såg henne inte. Kyrkan var helt tom nu, sånar som på en ensam stackare som ännu inte rest sig ur

bänken. Herman satte sig tillrätta och började spela ett orgelstycke som han själv komponerat.

Det lät mäktigt i den tomma kyrkan. Verdi, Händel, Bach och Åkerberg. Musiken fyllde åter upp tomrummet och Herman förlorade sig i tiden.

Judit sprang nerför gatan mot Caroli kyrka. Hon var lite sen och tänkte med bultande hjärta - bara han inte gått, bara han inte gått! Det var december månad 1925, det var runt Lucia. Kanske var det rentav på Judits födelsedag, 10 december. Det var bara två timmar kvar innan Judit skulle bli gravid. Vad som hände där i Caroli kyrka runt Lucia 1925 vet bara Judit, Herman och Gud. Kanske hade Herman köpt en present till Judit. Inte ett etui med silverskedar, det fick hon senare.

Kanske hade han skrivit en dikt som han deklamerade, kanske sjöng han med sin kraftfulla röst till orgelns toner. Han var känd för att då och då brista ut i sång när han kände för det.

I så fall var det säkert en romantisk visa med hjärta och smärta.

Herman visste hur man spelade på hjärtats strängar. Han hade lätt att bli förälskad.

När vi åter möter Judit är det sensommar 1926. Judit går med magen i vädret, fast inte stolt, utan med den skam som samhället la på flickor vid den tiden. Herman förnekade inte sitt barn, långt därifrån, han älskade barn - åtta stycken hade han ditills - och han var inne på sitt andra äktenskap. Skilsmässa var inte aktuellt, allt sånt var besvärligt. Varför kunde

inte kärleken bara få finnas? Han ville ha allt i ett jämnt flöde – Passion förförelse barn! Många barn!

Judit kände sig lurad, förvirrad. Hon var dessutom, så här några veckor före nedkomsten, djupt deprimerad. Prästen i Konga, den by där hon undervisade Hermans barn, hade utropat sin skam över Judits tillstånd, och sett till att hon inte skulle få undervisa igen till hösten. Den omtyckta lärarinnan hade körts från byn som en pestsmittad utan möjlighet, makt eller medel att värna sig och sitt.

Antagligen funderade Judit mycket över hur hon skulle ta sitt liv. Till slut beslöt hon att det skulle ske genom ett hopp från något högt, och det högsta hon kunde komma på var tornen på Lunds domkyrka. Så dit reste hon denna sensommardag 1926, för att ända det hela med ett steg ut i intet. Men nu blev det inte så.

För mig berättade farmor om den dagen, att när hon kom till kyrkan så fanns där en stor dörr som måste öppnas för att man skulle komma in till trapporna som ledde upp till tornet. Dörren var låst, men i nyckelhålet satt en grov nyckel. När farmor vred om nyckeln för att öppna dörren, så gick nyckeln av, och dörren förblev låst. Så hon beslutar sig för att föda sitt barn i strället, och gjorde som så många andra skånska töser gjorde på den tiden; hon tar färjan över till Köpenhamn, där min far Gunnar föddes den 18 september 1926. Och där hade historien kunnat sluta, men den får sin fortsättning 73 år senare, den 20 augusti 1999. Men först. . .

Jag ärvde en mängd lyrikböcker av min farmor. En del sidor i böckerna hade nedvikta hundöron, de var vältummade och det märktes att hon hade läst dem många gånger. Att läsa dessa sidor blev för mig ett sätt att lära känna henne.

Sedan hittade jag en tjock packe brev från en man som hette Bertil och ett från min farfar.

Här ska ni få höra.

**Pär Lagerqvist
Ångest**

**Runt omkring mig ligger evigheten,
Runt omkring mig tiger du, o Gud
Vad är stort och tomt som evigheten,
Vad är tyst, förtegat såsom du, o Gud?**

**Runt omkring mig ljusa ödemarker,
Höjljda i en himmelsk tstjärneskrud.
Vem är du som bor i ödemarken?
Vem är du, o stjärnevalvens brud?**

**Liten kryper jag ur unken håla,
Lyssnar krokig, ser mig surögd kring.
Evighetens tysta stjärnor stråla.
Det är stilla. Det är ingenting.**

**Hur än min väg genom världen går,
Ett barn jag blir i hela livet.
För stor är den rymd som över mig står,
Och mitt sinne för undergivet.**

**Den starke må ropa mot himmelens rum,
Den stolte sitt huvud höja.
Min tanke blir liten, min mun blir stum
När över mig stjärnorna dröja.**

Kära lilla vildanden.

Den här gången gör du mig verkligen ledsen uppriven och modfärdig. Ditt brev är ju rena hudlösheten (läs nu bara inte hutlöshet är du snäll!). Allt som kan bidra till att göra dig sorgsen och förtvivlad har du ju med en sjuklig girighet skrapat ihop: Gunnar, en uppretad fosterfar, Arthur Lundkvist, super du glömde äta upp (lilla stumpan minns du då inte att du spottade lång väg åt de arma osedliga glyttarna bara jag hostade om att du skulle följa med!!) min middagsankomst och snöpliga flykt undan massaker etc. Och över hela denna kompott av minnen och hågkomster svävar så Konga-anden.

Du inser så snart du åter är lugn och speglade klar i själen att alla dessa ting är ingenting att diskutera om, du har dryftat det hela 1001 olika ggr, du gör det så snart du på något sätt känner dig urlad, inte sant. Det är lilla själen som trillat ner i en vågdal och då blir allt upp och nervant, då kommer alla dessa mörka sjukliga minnen och tankar flygande som svarta korpar och hackar på dig. Om du ändå en gång kunde rå på dom definitivt, ta livet- inte av dig själv, men av dessa minnen, dessa rovfåglar som förstör din sinnesro. Jag blir mer och mer övertygad om att du i detta fall måste gå metodiskt till väga. På samma sätt som du kunnat sköta din kropp, fått den lättare och mera i din makt genom metodisk träning, på samma sätt måste du klara av all din sjukliga fetma i själen. Och det ska gå likaväl för dig som för andra. Jag har sett människor mycket värre därän än någonsin du, som klarat den biffen. I Köpenhamn träffade jag av en händelse samman med Josef Riwkin, Spektrums chef. Han var på väg till Berlin. Och därnere gick just nu Karin Boye och lät analysera sig. Förmodligen någon liten Geschichte efter skilsmässan från Leif Björk, jag frågade inte närmare efter. Det är betecknande att både Riwkin och hans fru tog detta som den mest naturliga sak i världen, mycket naturligare (och betydligt mindre obehagligt) än att gå till tandläkaren. Och de betraktade mig som en beklagansvärd stenålderstyp, som stod främmande och frågande inför denna bekvämlighet, som en psykoanalytisk läkare utgör. Jag tycker att vi med gemensamma krafter ska leta reda på en dylik farbror i Köpenhamn. Han kommer säkert att se på dig med hungriga blickar, med ditt

djupa, starka och nästan vulkaniska känsloliv. Som en insjö, som ibland kan vara så speglade lugn och klar så att molnen på himlen kan se sin egen bild i den, för att strax efteråt bli så mörk och dyster som de fördömdas kval, med en botten vulkanisk som i Vättern där det lätt kan hända olyckor. Du måste få kunskap om allt detta, vildanden! För närvarande irrar du omkring i en fullständigt hjälplös okunnighet och blindhet medan smådjävularna har kalas i ditt inre. Allt detta måste du lära dig förstå för att kunna övervinna. Och det kan ske med psykoanalysens hjälp. Ska alltså!

Välkommen i alla fall. Men kom ihåg att du ska se ut som en leende och löftesrik vårdag när du kommer. Sorgen den er fra igår! . . .

Din tillgivne Bertil

**Pär Lagerkvist
Ångest**

**Dina ögon äro så bara,
Fryser du inte om dem?
Så kall och hård är världen,
Du skall inte se på den!**

**Dina ögon äro så bara,
Se in i min själ med dem.
O källor, djupa och klara,
Två människors ensliga hem.**

Kära lilla vildanden!

Tack för alla hälsningar och kyssar och allt. Roligt att åter känna igen dig, sådan jag helst vill se dig. God och glad och generös, fylld av mod och tro och fågring. God fortsättning.

Och förlåt min tystnad. Det beror ingalunda på några kanariefåglar eller något i den vägen. Utan på ett sabla hållregn som gör mig blöt och förbannad. Och slutet. Det är inte så lätt som man tror att göra mänskligheten till människor och bröder. Men det ordnar sig nog. *(Han arbetar på en skola med ett klientel blandat av socialistiska svenskar, konservativa danskar och turistande norska damer.)*

Visst tusan skulle det vara roligt att få dig hit. Men står du i valet och kvalet mellan Geneve och Paris, så bör du välja Paris. Det finns stora möjligheter för att vi i så fall kan träffas där, för det är meningen att lägga hemfärden över Paris och stanna där några dar. *(han påpekar att det är så mycket dyrare i Schweiz än i Frankrike och säger att dom planerar förresten en resa till Italien på 4 dagar)*. . underbart att få kvista iväg över alperna, genom en av tunnlarna och så rulla ner för sluttningarna ut över Po-slätten, ner bland träden och blommorna och svartskjortorna. Det djäkligaste är att det nog går löst på en 40-50 krigare, och jag är för tillfället mer än black. Får jag låna av lilla dig? Vi kunde ju klara av det snart igen genom att jag tar hand om vår lilla kärlekspant och förintar den bit för bit efter fattig förmåga, så länge pappret varar. Vill du, så glöm inte bort mig i min nöd. På de två sista dagarna har jag måst dricka vatten och mjölk. Så du förstår att jag känner mig lite skrumpen och pessimistisk. Och du själv? Din lilla signal skrev du visst på Nymans föreläsning på valborgsmässodan. Hoppas det inte var någon uppbrottssignal för sen har du varit tyst. Porquoui? Skriv.

Din tillgivne Bertil

Geneve 12/5 32

Kära lilla vildanden.

Tack älskling för hjälpen. Den kom som från Gud. Med stort G. Jag var pank och fågelfri, och pingsten närmade sig med sjumilasteg. Men till det undersköna Italien bär det ingalunda iväg denna gängen. . . .

. . . I Schweiz är ju allting så ut och beräknat. Ett turistland på gott och ont, mest ont. Dyra priser, många bondfångare, tillgjorda människor. Hotellatmosfär. I Frankrike är naturen ännu orörd. Tiden har drömt sig kvar sedan fordomsdags. Människorna är allt fortfarande människor, följdaktligen blir jag fransman under pingstlovet. Vi har funderat ut en lagom sväng som vi gott kan hinna resa igenom och avnjuta. Små underliga bondbyar, må du tro, enväningshus så låga att man lätt kan hoppa över dem bara man befinner sig vid gott humör. Ditt sista brev var sorgesamt, lilla vildanden. Du låg och grät och vätte ner kameleonten alldeles förfärligt misstänker jag. Inte göra så!!! Du inbillar dig väl inte att jag går här nere och suckar under av din bekantskap? Men det är sådana där små böljevalser i ditt inre som kommer och går. Det tillhör själva livsrytmen hos dig det där: himmelshoch jauczend, zum Tode betrubt. Du är ett Naturbarn, och ett mycket vackert sådant. Du får försona dig med ditt öde, att inte vara som många av de andra, halvdöda och imbecilla. Allt liv är oro och kamp. Gudskelov! Konsten är bara att kunna organisera det till en seger. Du är på god väg. Men nu ska tusan sitta och livsfilosofera. Idag har stora Sommaren kommit till oss. Det är svårt att säga vem av oss dödliga som är gladast, vi eller fåglarna eller blommorna. Oh, Judit la vie est bonne aujourd'hui.

EN GLAD OCH GOD PINGST !!!

Din tillgivne Bertil

PS Stackars lille Gunnar som blivit så sjuk. Hoppas allt går lyckligt. Kyss honom på pannan från mig.

Pär Lagerkvist
Den lyckliges väg

Min kärleks skygga fågel
törs inte söka sitt bo
ej dina varma små händer,
ej ro, ej ro.

Den kretsar i morgonrymden,
över dig, högt över dig.
Ej stiger ett skri ur dess strupe
från mig, från mig.

Ej är dina händers rede
så varmt som hjärtat begär.
Häruppe är kärlekens boning,
den enda som är.

Den vilsna, skygga fågeln
är stoltare än du tror.
I brinnande morgonrymden,
ej i dina små händer den bor.

. . . . Tack för ditt kort idag. Du har blivit fylligare i rösten på sista tiden och det gläder mig mer än allt. Du har växt på ett storslaget sätt. Är stark och lugn och medveten om din egen betydelse och din egen styrka. Jag blev nästan lite förvånad när jag träffade dig - men glatt förvånad, för jag hade själv trott och hoppats och litat på en utveckling som denna från din sida. Vox, det er alt, lilla älskade vildanden. Du kan inte göra mig en större glädje än du nu gör – genom att växa och bli stark och tillitsfull och suverän i känslor, tankar, ord och gärningar. För det är det som när allt kommer omkring dock ger livet värde och resning. Tout le rest – est litteratur.

Tusen varma hälsningar
Din tillgivne Bertil

Tack för senast. Tack för allt!

2/8 Lysekil

(*han skriver om Isadora duncan*). . . och nu kommer lilla vildanden själv lika betagen i denna stora underbara människa. Jag behöver väl inte bedyra att din siamesiska tvillingbroder gladdes av detta ljuvliga budskap. . . . Begriper du nu hur meningslöst det skulle vara att springa bort ifrån varandra, ”bryta med varandra”, glömma varandra, hur går detta till överhuvudtaget??? Det är lite svårt att komma ifrån sin egen skugga. Förutsatt att solen skiner. Och det gör den nu, lilla Judit, starkare än någonsin. Den tindrade mellan raderna på ditt brev. Att det finns molntrasor på himlen, det vet vi och det bör vi räkna med. Men på natt följer dag och varken magi, trolldomskonster eller besvärjelser kommer att kunna släcka solen. Det är lönlöst och meningslöst att försöka. Jag varken vill eller kan bli kvitt dig, lika lite som Isadora Duncan. Om du sedan ber mig att upphöra att skriva brev till dig mera och såra dig med sanningar som dessa så vill jag göra dig till viljes, men det förändrar inte faktum. Jag älskar dig Judit, har alltid gjort det och kommer alltid att göra vad som än händer och sker. Finner det nästan banalt att behöva tala om en sådan sak som du känner till och vet lika bra som jag själv.

Kära lilla vildanden! Om du kunde ana hur jag njuter av ensamheten häruppe. Du har nog märkt att jag har en panisk förskräckelse att släppa någon in på livet. - Du kommer aldrig att kunna ha någon människa vid sidan om dig, säger min mor. Jaså? säger jag ty jag vet att lilla Mor är jättespsykolog. . . Kvarhålles jag blir jag vild och neuroastenisk och sliter mig lös. Från vem det vara månne. . . Nu vill jag veta hur min siamesiske tvillingsyster har det. har du tänkt på mig idag, jag har mött dig överallt. Tänk på pilten ibland. . .

**Pär lagerkvist
Hjärtats sånger**

**Intet är förgäves,
allt är du, o liv.
Varje stund som skänks mig
är ju du, mitt liv.
Intet går till spillo,
intet strykes ut.
Intet för mig vilse,
bara hem till slut.**

Hallå, igen lilla vildanden!

Bara ett litet livstecken. Djäkla Journalen, som inte vill ta den fina novellen. Den var tydligen inte tillräckligt blodtörstig. Heller inte förekom det någon förförelse – och det brukar ju annars vara minimikrav på en kolorerad. I alla fulla fall har du gjort så gott du kunnat. Ditt samvete kan vila i frid.

Den 1 oktober kommer emellertid Karin Boye livslevande till Lund. Hon reser från Berlin på morgonen och är i Lund på kvällen vid 9-10 tiden. Hon vill gärna träffa vårt folk, och framför allt vill hon trycka dig till sitt varma hjärta. Men jag misstänker att hon är pank in på bara kroppen. Kunde inte du ta emot henne, göra det rart och fint däruppe i paradiset, så som bara du kan det, mata henne omsorgsfullt och pigga upp hennes eventuellt domnade livsandar med ett glas vermouth? Ungefär som i den gamla goda sagotiden?

Jag har redan skrivit till Karin Boye och försäkrat henne att hon är välkommen hos de våra i Lund. Hon är en underbar människa. Kunde du få henne

att stanna ett par dagar i Lund, t. ex. över Tegnerfesten, skulle du säkert ha både nytta och nöje av det. I jämförelse med henne är gamla Emilia en inskränkt konfirmand. Hon skulle kunna tala med dig om allt mellan himmel och jord, hennes livserfarenhet är både rik och ljuv och bitter, och intet mänskligt är henne främmande utom möjligen det grönköpingsmässiga, om nu det kan rubriceras som mänskligt. Även när det gäller dina studier skulle hon kunna ge dig goda råd. Jag är övertygad om att ni kommer att bli goda vänner. Och jag litar fullt på att du inte kommer att spara någonting för att göra henne god och glad. Hon kommer säkert att sätta värde på värme och vänlighet och omvårdnad. Det kommer att bli lätta och ljuva plikter för dig.

Du kan gärna skriva ett par rader till henne där nere i Berlin, (så kommer adressen här), bara en liten biljett, att du kommer att möta henne vid stationen den 1 oktober och sedan att du innerligt gärna vill och hoppas att hon skall bli din gäst, medan hon ser sig om i gamla Lund osv.

Till den 1 oktober hoppas jag dessutom att Pellarna är nedkomna. De bör givetvis tjänstgöra som intelligenta och uppmärksamma kavaljerer. Allt det där får du sköta om. Det förstår du bäst själv.

(för att belå tiden säga att hon klarar det bäst själv, avgör bäst själv etc. är han märkligt nog med detaljerade order om hur hon ska göra, vad hon ska göra och när hon ska göra det.)

Du ska bara inte ta med Per Dahl, jag vet sedan stockholmstiden att hon inte kan fördrå honom. Man måste nog vara lundensare för att riktigt kunna förstå vår gode Falstaff. Och hans historier.

Jag har frågat Karin Boye om hon är pigg att prata något på sektionen. Hon har säkert en hel del på hjärtat. Men kanske är hon trött och ur form för tillfället. I så fall ska vi inte provocera henne.

Själv kan jag dessvärre inte vara med. Styrelsen för Viskadalen har sammanträtt och definitivt utsett mig. Den 1 oktober har jag kanske hållit mina första föreläsningar. Om socialismen.

Träffar du Hector eller någon annan av clartisterna som står i spetsen så meddela att Karin Boye kommer till stan och naturligtvis vill träffa folket. Om ni går i samlad lag till ex. Tegnerfesten, så bör hon givetvis vara sektionens gäst.

Skriv ett par rader om vad du tror om allt detta!

P. S K. B har gått i analys i Berlin. Fråga henne ingående om detta för din egen skull. Du kan vara fullt uppriktigt.

Din tillgivne Bertil

Karin Boye
Gömda Land

Du ska tacka dina gudar,
om de tvingar dig att gå
där du inga fotspår
har att lita på.

Du ska tacka dina gudar,
om dom gör all skam till din.
Du får söka tillflykt
lite längre in.

Det som hela världen dömer
reder sig ibland rätt väl.
Fågelfri var mången,
vann sin egen själ.

Den som tvingas ut i vildskog
ser med nyfödd syn på allt,
och han smakar tacksam
livets bröd och salt.

Du ska tacka dina gudar,
när de bryter bort ditt skal.
Verklighet och kärna
blir ditt enda väl.

Minnesbild:

Det är natt. Jag är 10 år och vaknar av ett dödsskri, ett skärande strupvrål. Yrvaken rusar jag i mörkret in till farmor. håller henne.

Ännu ett skri, åå Gud vi är ensamma här, Farmor! Farmor! – Var är jag?! Vem är jag?! Vem är du?? Ångande ångest, illande skräck.

Genomsvettig stryker jag henne över ryggen, huvudet, jag måste torka av mina händer dom är så svettiga, Du är Du, vi är här, jag är jag. Du är Du. Vi tänder lampan, farmor snälla snälla. Allt var svart, denna ensamhet...

Den 4 oktober får farmor Judit ett brev från farfar Herman:
Pappa är nu just fyllda 7 år.

Kära min lilla Judit!

Den glädje jag kände då jag i fredags emottog Gunnars foto kan jag icke beskriva. För denna Din vänlighet skall jag alltid vara Dig varmt tacksam.

Det var för mig den ljusaste dag på mycket, mycket länge.

Detta så mycket mer, som jag ständigt burit på en dold, innerlig längtan att få komma i kontakt med Dig - som jag i hemlighet älskar, trots alla vindar som farit kring mitt hjärtas murar de senaste åren.

Ja, kära älskade lilla Judit, mera behöver jag ej säga!

Den lille gossen synes mej vara mycket söt och rar och jag hoppas och tror att han är en snäll, rar liten pojke. Det är ej för mycket sagt att jag dagligen haft Dig och vår lille Gunnar i tankarna, och jag kan ej förklara det på annat sätt att jag fortfarande inte har den blekaste aning om hans vistelseort, än att känslan för diskretion och sekretess varit mig övermäktig.

Nu, guskelov, tycks det som om länkarna ville lossna, och därför, än en gång tack, tack min kära älskade lilla Judit för din stora vänlighet mot mig! Vågar jag säga att jag burit på en innerlig längtan att få ta gossen i min famn och kyssa honom! Ja, jag skulle önska mycket mer.

Jag är en olycklig man. Men det borde jag kanske inte ha sagt. -----

Jag vet inte hur du tar detta, vet inte vad Du känner eller tänker. Dock, ett är säkert: aldrig kan någon inta det rum Du har i mitt hjärta. Mycket skulle jag vilja säga Dig, men jag tiger och lider.

Än en gång: tack, innerligt tack!

Din Herman

Pär Lagerkvist
hjärtats sånger

Låt oss vila ut från kampen, kära,
låt oss dröja, låt oss komma nära
det som varit, som vi gått förbi,
det som varit du och jag - och som blev vi.

Minns du ännu mig? Jag minns dig komma
ung emot mig där syrenerna blomma,
i en vår som ej till sommar blev.
Minns du glädjen som vi från oss drev?

Minns du hur vi gick den stolt till mötes
för att älska, offras i dess skötes
soligt höga rum, dess korta dag.
Vi var redo. Det var du och jag.

Ljuset låg och lyste kring din panna
ord som ännu icke sagts var sanna,
hand som ännu dröjde smekt ditt hår,
våra hjärtan var en orörd vår.

Knappt jag skönjde dig i stundens nu,
bara såg och såg att det var du.
Det var vi. Och samman gick vi bort
på en väg som syntes oss helt kort.

Minns du ännu, kära, det vi varit,
att vi mötts, vi båda, att vi varit.
Låt oss minnas det vårt liv har glömt,
låt oss glömma sår vi aldrig glömt.

Låt oss vila ut från kärleken, du kära.

. Du inbillar dig väl aldrig ett ögonblick att jag skulle vilja bryta med dig, sudda bort dig ur mitt minne och tillvaro?. Men jag vill inte på några villkor göra någon beroende av mig. . . . Den där gamla på-tu-man-hands-isoleringen, som kolporterades ut som livets mål och mening, det är för mig nu den mest kvävande och unkna idyll, som jag någonsin kan tänka mig. Jag tycker det är en smula bistert med dig, uppriktigt talat. Med ditt känsloliv. Det är vackert att skåda ett hav i storm - men jag vet av egen erfarenhet att det kan vara mindre trevligt att driva omkring i en liten bräcklig farkost mitt i vågsvallet. Men så starkt, så stort, så suveränt och befallande som ditt känsloliv nu är, så blir det nog ingen lätt sak att söka bagatellisera det och få det att lyda några snusförnuftiga bud och stadgar. . . . Jag skulle bett dig att söka ta det hela mindre högtidligt, att låta detta vara detta, att inte i onödan göra några problem av erotiken, att lägga dig till med en liten liten dosis sund medicinarcynism. Jag kan inte tänka mig att kärlekens höga gudinna skulle uppta det illa. Hon är väl ingen sadist heller. .

Lev väl, lilla vildanden

Din tillgivne Bertil

**Pär Lagerkvist
Vid Lägereld**

**Genom min själ
flyger en skadeskjuten fågel
på fladdrande vinge.
Slår mot rutan
Flackar mellan kala väggar.
Finner ingenstans fäste**

**Blodiga fånge,
hur kom du in i ditt fångelse?**

Och varför blöder du?

Kära lilla vildanden,

. Roligt att se dig på solsidan igen. Du passar onekligen bäst där. Säg vad du vill, så är du ändå mera ett solens människobarn än ett nattens. Och att du återvänder från ensamheten och finner dig väl i människornas mitt är ett ytterligare bevis på att du blir bättre och bättre dag för dag. God och glad fortsättning!.

. . . Är du fortfarande beredd på att kasta dig på schäslongen för en psykoanalytiker? Du frågade mig om Göteborgsnamn. Jag vet inte en enda som duger. Alingsås-Bratten är en uppenbar charlatan a la Bjerres sliskiga gubberotik, jag känner honom genom en clartéflicka i Stockholm som stod modell för honom. Han skulpterar också, nakna flickebarn, förstår du. Att rota i andras själar är ju också en sorts erotik, under vetenskapens täckmantel. Det är vetenskapens sol och vår. Skriv till Karin Boye och be om råd i detta fall. Hon är oändligt mycket visare än jag. Har dessutom personlig erfarenhet av vad analys vill säga. Under tiden vill jag mer än gärna höra mig för i Göteborg.

Skriv så snart anden faller på, Dina brev är välkomna. 1000 hälsningar

Din vän Bertil

Hej Du, lilla vildanden !

. . . Men hörrrudu! Vet du riktigt om att du är född med skrivklåda och verkligen tycks ha författardjävulen i blodet? Jag beklagar dig innerligt av allt mitt hjärta, på samma sätt som jag beklagat alla mina andra vänner, som visat begåvning åt det hållet. Du går ett stormigt och uppsplitat liv till mötes i jämförelse med vilket dina små krumelurer hittills kommer att te sig som en liten glittrande fjärilslek på en sommaräng. Du kommer att ligga som en drake över dina uppslag och sprida etter och död om händelsevis någon skulle råka komma i närheten. Sådant hör nämligen till författeriet, ser du, det kan inte hjälpas.

Men jag menar fullt allvar, när jag säger att du kan skriva. Du har fantasi och känsla och därtill förmåga att ge uttryck åt vad du känner och ser. Börja med att skriva för dig själv, för skrivbordslådan. Det skulle säkert ha en mycket lugnande och ljuvlig inverkan på hela dig. Mycket inom dig, som liksom vill brista och komma ut, skulle få ett mänskligt uttryck, du skulle känna dig lättad och fri från mycket som nu bubblar inom dig och inte vill släppa sitt tag.

. . .
 . . En sak är säker: om jag hade haft en liten pojke som du, så inte skulle han ha hunnit lära sig läsa innan jag skrivit ihop en vacker sagobok till honom, det är då ett som är sant. Hinner du så sätt igång. Du som så tycker om de stora romantiska äventyren och kan se sagoprinsar på ljusa dagen, skriv några vackra sagor till din grabb. Du ska få se att det blir en högtidsstund för dig själv.

GOTT NYTT ÅR !

Bertil

Hörnu, lilla vildanden!

Tack för dina brev. Den där cocktailen du talade om måste ha varit en aning för stark och för varm – tror du inte det? Både du och dina brev verkade en aning överförfriskade eller också måste du få fan i kroppen när du får pennan i hand. Detta visar att du lever sjudubbelt intensivt när du får skriva, då trillar alla hämningar åt fanders och du blir dig själv på gott och ont. Allt som allt: sätt igång – men kasta för hundra gubbar inte dina poetiska pärlor för svinen, utan välj värdiga motiv. När jag bad dig skriva en liten sagobok för grabben, så var det därför att du aldrig är så äkta, så ljus och allvarlig som när du får tänka och tala om honom. Han betyder mer för dig, dina drömmar och hälsa än alla underlivets mysterier, som du besjunger i strofer, som kunde vara knyckta direkt från Höga Visan. (. . . *brmm, farmor trilla inte ner från den sårade madonna piedestalen, nu vet han ju inte var han har dig. . . det får inte gå själv farmor.* .)

Skriv om sånt som du tror att din pojke behöver för att bli en frisk och god och glad människa.

Men du har en underbart intensiv och helgjuten känsla. Och en avundsvärd förmåga att ge uttryck för den i alla dess nyanser. Uppriktigt sagt, vildanden så tror jag på dig. -Sätt igång bara!

Hälsningar Moi-meme

Försök att tro mig - trots allt – när jag säger att jag inte har den ringaste lust och inte den ringaste tanke på att vilja suddas bort dig ur mitt medvetande. Hur kan du ge dig till att fantisera över någonting så perverst. Du gjorde mig god och glad, frisk och stark, när du skötte om mig därefter, för mig står du alltid som sköterskan, som den moderliga skyddsanden. När jag tänker på oss och vårt är det alltid med en tacksam glädje, Judit. . . Vår Lundatid ligger i ett betagande vackert skimmer från början till slut, om den nu någonsin kommer att ta slut. Vilket jag betvivlar. Åtminstone för egen del. Det är därför jag pinas ända in i själsdjupen av din misstro. Att jag skulle se ner på det hela som "eine alte Geschichte", som inte längre har någon aktualitet. Tänk på att det inte bara var du utan även jag som var med. När jag hör dig prata så där, då får jag en obetvinglig lust att bums resa ner och gräla på dig, kyssa dig och smeka dig till ro. På mindre än en halvtimme skulle du vara densamma som förr och bara ha ett litet leende till övers för alla dumma misstankar som kommer smygande sig på dig i ensamheten.

. Kärleken. Ingen är mer rädd för den än jag, lilla vildanden. . . . Jag vet faktiskt inte någon konstigare prick än mig själv i detta fall: som beundrar, avgudar, älskar kvinnan, antingen det är frågan om min Mor, dig eller någon annan, som är mer beroende av dem än av både luft och ljus, som känner sig stå i en stor och evig tacksamhetsskuld till henne - men blir skrämmd, så snart man upptäcker att någon verkligen älskar en på fullt allvar! Och sedan: skibet gaar vidare. . .

Jag lider av det, förstår du. Innerst inne är jag ju en trofast natur, som vill komma in i ett stort och starkt och klippfast förhållande till denna underbara varelse, som heter kvinnan, som jag när som helst är beredd att betrakta som jordens - och min - medelpunkt. Men det är nog långt dit.

1000 hälsningar din Bertil

PS det är möjligt att jag kan sälja ditt Hermodskvitto. Pianot däremot får nog vänta en liten stund. Ska nämligen börja köra bil och då behöver jag guldet till att lappa ihop folk med. Allt annat att förtiga.

Leif Zern

**Du måste döda kärleken
för att få den att leva.
Sluta tala om den.
Bädda ner den i jorden
eller mellan vita lakan, i snö.
Du måste sluta tala
om kärleken som kropp,
betrakta den
som något du kan klä,
med dina alldeles egna girlander,
fåglar och kottar.**

**Låt kärlekens bilder krympa
likt nattens bilder om dagen,
dagens om natten.
Låt den dö
medans du reser ifrån den.
Frånvarande lever den,
under orden,
på det tomma papperet.**

. . . . Farväl Judit! Lev väl. Låt oss inte såra, inte oroa varandra mer. Låt oss respektera varandra även om vi inte mer vandrar sida vid sida. Skulle vi händelsevis möta varandra någon gång, så kommer du ändå att känna igen mig. Trots allt.

Karin Boye
Ängslan

**Svek, svek -
annat var aldrig mitt liv.
All min skam,
penna, stackare, skriv.
Skriv om vägar långt, långt
bort från mitt sanna ,
skriv om en mur kring allt som var bäst. . .
Nej, stanna.**

**Outredda mörkers hot
fyller mitt sinn.
Åskdiger knoppningstid
än är min.
Jag vill vara stilla,
bida och se,
Vänta på solen,
sakta le.**

**Vad sker i mörkret,
medan jag ler?
Dör min själ?
Hittar jag hem ej mer?
Gud, Gud, behåll
en glimt allen
av mitt allvar
ren, ren!**

Bertil

Kära Judit, Du skrev om hur jag tidigare funnit det perverst att vi så där fullkomligt skulle slita alla band och förbindelser, när vi kanske ändå inte var alldeles döda och kalla för varandra. Det är riktigt att jag en gång s k r i v t så. . . . Vad jag den gången syftade till, det var att både du och jag skulle kunna umgås med varandra i tal eller skrift utan att vi för den skull blandade oss i varandras erotiska angelägenheter.

. . . Att söka monopolisera varandra är inte ett dugg bättre än slavhandel. För mig står svartsjuka och svartjukedåd som utslag av det mest barbariska kännande och tänkande mellan kvinna och man. Det är i miniatyr vad judeföljelserna i Tyskland återspeglade i stort. . . .

. . . Vi skulle vara kamrater, förstående kamrater to the bitter end! Vi kunde det inte! Därför måste det bli ett slut, Judit. . . .

. . . Och lycka till, lilla Judit. Jag behöver väl inte betona för dig att jag är din uppriktige vän, även om jag är klart medveten om att vi två har gjort skeppsbrott. . . .

Bertil

Pär Lagerkvist
Hjärtats Sånger

**O låt mig slippa än en gång
fördnadas utav sorgen,
fördnadas av mitt eget liv,
mig andras, mig de andras giv.
Ej bara öde sorgen.**

**O låt mig slippa vara jag,
giv mig en enda, enda dag
då detta hjärta inte slår
härinne, där mitt mörker rår.**

**Lägg blommor i min tomma hand,
lägg rosor från ett annat land
som jag ej känt, som ej var mitt,
giv mig som lån vad ej är mitt,
att jag ej får giva det åt dem
som jag älskat, alla dem,
och rik och lycklig tro att jag
har levat mitt bland er en dag.**

Här slutar resan genom ett år av min farmors stormiga liv. Åter till den 20 augusti 1999. Samtidigt som hyrbilens dörr slog igen, började kyrkklockorna i Lunds domkyrka att ringa. Klockan var precis tolv på dagen, och två tomma turistbussar stod parkerade utanför den stora porten. Strax till vänster i det imponerande kyrkorummet trängdes turisterna och framme vid altaret satt den kvinnliga prästen och väntade in middagsandakten. Organisten satt färdig vid orgeln, färdig att så fort som klockspelet var över tona in dagens musikstycke, för att på så sätt locka till sig några av turisterna.

Minnesbild:

När jag dör, Åsa, så ska du gå till ett medium så vi kan prata med varandra sen också. Annars kommer jag att kontakta dig i alla fall. Du tror väl, Åsa? Du tror väl att jag gör det?

- Jadå, Farmor, du lämnar mig faktiskt aldrig ifred. Kan du släppa taget nu?

Jag brydde mig dock varken om klockspel, präst, andakt eller organist. Jag gick istället åt höger för att leta upp en dörr som kunde leda upp i tornet, en dörr som spelat en så avgörande roll för farmor, för pappa, för mig, för mitt barn. När en liten japan plötsligt materialiserade sig som sprungen ur väggen, såg jag att han smitit ut genom en halvöppen dörr som måste leda till tornet.

Jag gick fram till dörren och sköt

upp den långsamt. Där bakom väntade jag mig ett ännu mörkare utrymme, och början på en smal trappa som skulle leda uppåt. Men istället fanns det en relativt nybyggd hall, och några toaletter. Något besviken såg jag mig omkring och fann ännu en dörr, som jag kunde se ledde ut ur kyrkan. Den var låst och stängd. Till vänster om den fanns en nyuppsatt vägg, som jag antog dolde trappan upp till tornet. Jag kände igen på den stängda dörren ut ur kyrkan, (släpp mig farmor, det gör ont) och beslöt mig för att leta upp den från andra hållet. Den var inte svår att hitta. Det var en brun tung trädörr med svarta beslag, infälld i kyrkans vägg. Mitt på dörren hängde en rund nött portklapp, som kärvade lite när jag rörde på den. Klappen satt nästan centrerad över dörrens nyckelhål. Dörren var låst. I nyckelhålet satt en tjock, avbruten, nyckel.

